

Sprawozdanie

komisji drogowej o czynnościach Departamentu IV. za czas od 1. stycznia do 15. grudnia 1894.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 29. grudnia 1894 przekazał Wysoki Sejm komisji drogowej do zbadania sprawozdanie Departamentu IV. za czas od 1. stycznia do 15. grudnia 1894.

Wskutek powyższego polecenia komisja drogowa przedkłada następujące sprawozdanie:

A. *Z ustaw i uchwał Wysokiego Sejmu, wymagających Najwyższą Sankcyę, otrzymały takową:*

7	na pobór kopytkowego
15	„ „ myta drogowego
18	„ „ „ mostowego
14	„ „ „ przewozowego.

B. *Z ważniejszych uchwał Sejmowych nie wymagających Najwyższej Sankcyi:*

I. Uchwała o przyjęciu do wiadomości sprawozdania komisji drogowej za rok 1893 spowodowała następujące załatwienie życzeń i wezwań tejże komisji:

ad 1). Uzupełnienie i wydrukowanie statystyki drogowej nie zostało wykonane z powodu, iż dla bliskiego terminu otwarcia Wystawy krajowej, Wydział krajowy nie mógł sprawdzić i uzupełnić zebrane przez oddział techniczno-drogowy daty. Komisja kładzie ponownie nacisk na ważność tych zestawień, nie wątpi, że zostaną one wykonane w roku bieżącym.

ad 2). Umieszczenie w Sprawozdaniach Departamentu IV. kosztów budowy tych dróg, na które udzielone zostały zasiłki z funduszu krajowego. Wydział krajowy zaznacza trudność wykazania kosztów budowy dróg z powodu braku szczegółowych projektów. Uznając słusność tego uzasadnienia, komisja wyraża życzenie, aby w braku szczegółowych projektów całej budowy takich dróg, umieszczano w sprawozdaniu wykaz częściowych kwot preliminowanych, na podstawie których Wydział krajowy asygnuje częściowe zasiłki z funduszu krajowego, po ukończeniu zaś pewnej drogi należałoby umieścić w sprawozdaniu ogólne zestawienie tak kosztów budowy, jakoteż udzielonych zasiłków z funduszu krajowego.

ad 3). Obniżenie taryf kolejowych dla przewozu materiałów potrzebnych do budowy i utrzymania dróg: komisja z wszelkiem uznaniem podnieść musi, że Wydział krajowy bardzo gorliwie zajął się tą sprawą nader doniosłą dla całego kraju, a niemal żywotną dla okolic pozbawionych materiałów do budowy dróg. Wykonując polecenie Wysokiego Sejmu, Wydział krajowy po raz trzeci udał się do Prezydium Generalnej Dyrekcji c. k. austr. kolei państwowych domagając się ogólnego obniżenia taryfy dla przewozu materiałów drogowych, i o usunięcie utrudnień

i uproszenie formalności przy korzystaniu z dotychczasowych wyjątkowych zniżek. Zabiegi te jednak nie odniosły pożądanego skutku; c. k. Generalna Dyrekcya odmówiła uwzględnienia tychże, poczem Wydział krajowy uprosił Jego Ekscelencyę Pana Prezesa Koła polskiego w Wiedniu o przedłożenie tej doniosłej sprawy Kołu polskiemu, celem poparcia słusznych żądań Reprezentacyi kraju u c. k. Rządu centralnego.

Komisyja ponawia swe wezwanie, by Wydział nie spuszczał z oka tej sprawy i starał się usilnie o uzyskanie w mowie będących zniżek taryfowych.

ad 4). Uzupełnienie warstwy szutrowej na drogach krajowych. Departament IV. prowadzi dalej roboty w celu stopniowego doprowadzenia warstwy szutrowej do normalnej grubości; nie-które części dróg krajowych wymagają jednak całkowitego przerobienia pokładu szutrowego z powodu wadliwej pierwotnej ich budowy.

ad 5). Udzielanie powiatom pomocy technicznej. Pomoc ta udzielaną bywała w roku 1894 w trojakim kierunku, a to:

- a) Wykonywano budowę dróg pod kierunkiem, względnie pod dozorem inżynierów oddziału techniczno-drogowego na 9 szlakach w powiatach: Nowy Targ (3), Myślenice, Dobromil, Turka, Śniatyn, Jaworów, Kossów i Brzozów.
- b) Budowę dróg wykonano pod kierunkiem technicznym eksponowanych inżynierów dróg krajowych na 3 szlakach, w powiatach: Nadwórna, Kamionka Strumiłowa i Brzeżany.
- c) Wypracowane zostały przez Oddział techniczno-drogowy projekty budowy 6 szlaków dla powiatów Drohobycz, Kossów, Żółkiew (2) Mościska i Dobromil.

Podobne wypracowanie uskutecziono (zamiast w roku 1893) dla 3 szlaków w powiatach: Jaworów, Lwów i Krosno.

Mimo gotowości Wydziału krajowego przyznania powiatom pomocy technicznej, nie może takowa być w każdym wypadku udzielona z powodu stale mnożących się czynności Oddziału techniczno-drogowego.

ad 6). Subwencyonowanie dróg powiatowych i gminnych Przytaczając w swem sprawozdaniu życzenia w tym przedmiocie wyrażone przez zeszłoroczną komisję drogową i uznając słuszność tychże, Wydział krajowy podnosi okoliczność, że wobec dziś obowiązujących postanowień ustawy drogowej i ograniczeniu dotacyi na zasiłki drogowe do zbyt szczupłej kwoty rocznych 300.000 zł. nie ma możliwości zadośćuczynienia uzasadnionym żądaniom powiatów; że podwyższenie tej dotacyi jest tem bardziej wskazane, o ile że już i tak roboty drogowe obecnie wykonywane na podstawie subwencyi przyznaných przez Wydział krajowy i specjalnie uchwalane przez Wysoki Sejm powodują prawie coroczne przekroczenie tej dotacyi, a nawet na rok 1895 okazuje się potrzeba dodatkowego kredytu przynajmniej 50.000 złr.

Intenzywniejsza pomoc kraju dla powiatów wysilających się nadmiarę na wydatki drogowe mogłaby zdaniem Wydziału krajowego objawić się w dwu kierunkach, mianowicie udzielaniem znaczniejszych subwencyi tym powiatom które bądź są uboższe, bądź dla zbyt kosztownej budowy dróg nie są w stanie tejsze sprostać; tudzież przyjęciem w zarząd administracyjny i techniczny Wydziału krajowego tych dróg, które bądź same przez się przedstawiają się jako ważne środki komunikacyjne, bądź też wymagałyby kosztu utrzymania przekraczające siły odnośnych powiatów.

Stwierdzając, że zaznaczone w tej sprawie stanowisko Wydziału krajowego nie różni się zasadniczo od szczegółowo uzasadnionych życzeń zeszłorocznej komisji drogowej, a zważywszy że od lat kilkunastu zaniechano budowę dróg krajowych, jakkolwiek nie wybudowano bynajmniej wszystkich ważniejszych traktów mających charakter dróg krajowych, przez co dotkliwy ciężar budowy i utrzymania tychże spadł na pojedyncze powiaty.

Zważywszy że sieć dróg bitych w kraju jest uderzająco nierównej gęstości, przyczem najniekorzystniej są dotknięte okolice o silnej nawet produkcji i znacznej frekwencyi, które jednak

nie zdołają wybudować wymiaru dróg, odpowiadającego ich obszarowi, ludności i produkeyi, a to z powodu, iż będąc pozbawione nietylko szutru rzecznego, ale nawet pokładów kamiennych, zmuszone są do nader kosztownej budowy gościńców, na którą ich własne środki, mimo najlepszych chęci, żadną miarą wystarczyć nie mogą;

Zważywszy, że ograniczenie dotacyi, na subwencyonowanie dróg państwowych i gminnych do kwoty rocznych zł. 300.000 ani nie odpowiada faktycznym dzisiejszym potrzebom, ani też zasadniczo nie da się obronić, gdyż z góry i na szereg lat określa maximum wydatków w dziale tak doniosłym i tak rozwijającym się jak komunikacye, podczas, gdy żaden inny dział budżetu krajowego nie podlega podobnemu ograniczeniu.

Komisya, przyjmując z zadowoleniem do wiadomości przedłożenie Wydziału krajowego, żądające nadzwyczajnego kredytu w tym dziale, wyraża życzenie, aby Wydział krajowy wziął pod rozważę konieczność dalszej, intensywniejszej pomocy z funduszu krajowego dla dróg powiatowych i gminnych, zasługujących na wyjątkowe uwzględnienie.

ad 7. Zasiłki ze skarbu Państwa na budowę dróg wojskowych i zabezpieczenie przez c. k. Rząd kosztów konserwacyi tychże.

Stosując się do życzenia wyrażonego przez poprzednią komisję drogową, Wydział krajowy odniósł się, celem wyjednania stałej dotacyi ze Skarbu państwa na dotacyę tych dróg tak do c. k. Ministerstwa za pośrednictwem c. k. Prezydum Namiestnictwa, jakoteż do Jego Excel. Pana Ministra dla Galicyi i do Koła Polskiego w Wiedniu z prośbą o poparcie tej sprawy.

Zasadnicza decyzya c. k. Rządu dotąd nie nastąpiła w speyalnym atoli wypadku (konserwacya drogi Chodorów-Zalesie) c. k. Prezydum Namiestnictwa nadmienilo, iż c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych stanowczo odmawia udzielenia subwencyi na utrzymanie dróg wojskowych i obecnie udzielenie podobnych zasiłków robi zależnem od pewnego zobowiązania się Wydziałów Rad powiatowych, utrzymywania odnośnych dróg wyłącznie własnym kosztem.

Komisya drogowa wyraża życzenie, by Wydział krajowy nie ustawał w czynieniu dalszych starań w tej, dla niektórych powiatów nader ważnej sprawie.

II. *Most na Sukielu.* Obszarowi dworskiemu i gminie miasteczka Sokolowa podwyższył Wydział krajowy poprzednio przyznaną 40% subwencyę do 50% na budowę drogi Słobodka-Sokolów, wyasygnował z teje 5000 zł. i wyjednał u c. k. Rządu zasiłek w kwocie 2000 zł. z zastrzeżeniem, że te fundusze mają w pierwszym rzędzie być użyte do budowy mostu na Sukielu.

Droga Pienińska. Wysoki Sejm polecił Wydziałowi kraj., by udzielił Zarządowi kąpielowemu w Szezawnicy pomocy technicznej i subwencyę ponad normę na odbudowanie drogi pienińskiej zniszczonej wylewami Dunajca, tudzież, aby tę pomoc i subwencyę rozciągnął także na część tej drogi położonej na terytoryum węgierskim pod warunkiem uznania ją za publiczną przez Rząd węgierski i wydania zakazu spuszczenia na nią drzew z przyległych lasów. Wydział krajowy zarządził wypracowanie kosztorysu budowy na części galicyjskiej tej drogi, a jednocześnie wdrożył rokowania tak ze Rządem węgierskim, jakoteż z gr. kat. Biskupem w Preszowie, jako właścicielem owych lasów.

Rokowania te nietylko nie odniosły spodziewanego skutku, ale wywołały odpowiedzi, które stylem i treścią dziwnie przypominają zachowanie się władz węgierskich w sprawie Morskiego Oka. — W chwili obecnej dalszy przebieg tej sprawy zależy od nowo zawrzeć się mającej umowy między Akademią Umiejętności w Krakowie a gr. kat. Biskupstwem w Preszowie, a komisya wyraża życzenie, aby części drogi tej znajdującej się na terytoryum węgierskim, udzielano subwencyi choćby ona nie uzyskała uznania za publiczną ze strony Rządu węgierskiego, i aby Wydział krajowy przez swego Delegata biorąc udział w odnośnych układach, starał się nsilnie o ochronę tak funduszu krajowego jak Akademii Umiejętności i czynił dalsze kroki ku pomyślnemu załatwieniu tej sprawy, w której nietylko interesa materyalne, ale do pewnego stopnia także godność kraju jest zaangażowaną.

C. *Petycje przekazane Wydziałowi krajowemu do załatwienia* uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 17. Lutego 1894 zostały przeważnie załatwione. Nieliczne sprawy są jeszcze w toku.

D. Toż samo ma miejsce odnośnie do wezwań do c. k. Rządu, i co do spraw Temuż do załatwienia odstąpionych.

E. *Drogi krajowe.* Po klęskach elementarnych w roku 1893, które dotkliwie uszkodziły, a częścią zniszczyły drogi krajowe (przeważnie w powiatach zachodnich) nastąpiły w roku ubiegłym dalsze zniszczenia, tą razą na całym obszarze kraju. Do nadzwyczajnych ztąd wynikłych wydatków, które spowodowały żądanie dodatkowego kredytu na rok 1894 w kwocie 35.000 zł. przybywa konieczność żądania takiegoż kredytu w kwocie 20.000 zł. na rok 1895. Pomimo to jednak, stan dróg krajowych nie będzie mógł być doprowadzony do stanu normalnego, z powodu braku funduszków.

Jedyna nowo budująca się droga Kańczuga-Dynów zostanie w roku 1895 ukończona.

Rekonstrukcyja dróg krajowych, wykonana w roku 1894 na szlakach: Czorsztyń Chabówka, Strusów Buczacz i Kopeczyńce Husiatyn. Rozpoczęto sądownie koryta Dunajca pod Zbyszycami dla ocenienia kosztów budowy mostu, który ewentualnie ma zastąpić poprzednio projektowaną przebudowę drogi Zakliczyn-Niedzica.

Wydzierżawiono ponownie 41 stacyi mytniczych w drodze licytacyi za kwotę łączną	55.860 zł. — ct.
które dotąd wydzierżawione były za kwotę	60.312 „ — „
a zatem na 21 mytach mniej o	4.452 zł. — ct.
Dochód ogólny z myt na drogach krajowych wynosił w roku 1892	225.651 zł. 14 ct.
Preliminowano na rok 1893	225.000 „ — „
w rzeczywistości zaś uczynił	229.821 „ 86 „
zatem zwiększył się o	3.170 zł. 72 ct.
Wybudowano 4 domki mytnicze, zreparowano 3, dokupiono 1	
Zaległości w dochodach mytniczych wynosiły z końcem roku 1892	9.188 zł. 37 ct.
Obecnie pozostała zaległość	7.283 „ 33 .

F. *Drogi powiatowe i gminne.*

1. Ukończono budowę 5 dróg, dalej prowadzono i rozpoczęto budowę 83 dróg w 58 powiatach. W 16 powiatach znaczniejszych robót nie wykonano.

Subwencyi na budowę dróg powiatowych i gminnych udzielono w roku 1894 na 76 duktach w 55 powiatach w kwocie . . . . . 266.122 zł. 72 ct.

Wobec wzrastających z każdym rokiem wydatków na cele drogowe ponoszonych przez powiatowy, Wydział krajowy nie był w możności zadość uczynienia słusznym żądaniom o subwencye.

Na innym miejscu komisya wyraża swe zapatrywanie na tę ze wszechmiar ważną sprawę; tu poprzestaje na wzmiance, że aby zadość uczynić zobowiązaniom wobec powiatów, którym Wysoki Sejm przyznał zasiłki w wysokości 70% i 75% t. j. na drogi: Turka-Lutowiska, Kossów-Jasionów, Korzenna-Wojnarowa, Nadwórna-Markowce, na drogi w Zakopanem, w Iwoniczu i na drogę Pienińską, widział się Wydział krajowy zmuszonym zażądać zasiłku nadzwyczajnego w kwocie 50.000 zł. Jest to środek połowiczny, nie usuwający obecnego niezdrowego i szkodliwego stanu rzeczy.

2. Zakładowy fundusz pożyczkowy na poprawę dróg powiatowych i gminnych wynosił po koniec roku 1892	210.000 zł. — ct.
Dotacya na rok 1893	20.000 „ — „
Razem	230.000 zł. — ct.

Po koniec roku 1892 udzielono Reprezentacyom powiat. bezprocentowych pożyczek w kwocie	355.550 zł. — ct.
w roku 1893 zaś 6 powiatom	44.000 zł. — ct.
Razem 39 powiatom	399.550 zł. — ct.
Z czego spłacono	189.088 „ 84 „
Pozostaje zatem do zwrotu	210.461 zł. 16 ct.
Bilans tego funduszu wykazuje:	
Należyżość od powiatów	210.461 zł. 16 ct.
Nadto zapasu kasowego i w 3% rachunku bieżącym	24.129 „ 98 „
Razem	234.691 zł. 14 ct.
W obec stanu z końcem r. 1892	214.191 „ 48 „
Okazuje się przyrost o	20.499 zł. 66 ct

3. Miejscowe fundusze dróg gminnych objęte wykazem (Alegat 1.) okazują, że mimo częstych uproszczeń Wydziału krajowego 7 powiatów nie przedłożyło dat odnośnych. Fundusze te obejmowały w roku 1892:

a) Wartość prestacyi w robociznie od gmin i obszarów dworskich	1,195.982 zł. 31 ct.
b) Wartość materiału dostarczonego przez obszary dworskie	95.586 „ 93 „
c) Dotacya powiatowych funduszy dróg gminnych	263.679 „ 40 „
d) Dochody z myt	13.825 „ 86 „
e) Dochody inne	20.582 „ 20 „
Ogółem	1,589.656 zł. 70 ct.

Z końcem roku pozostały: gotówką w kasach i wartość nieodrobionych prestacyi . . . . . 114.146 „ 20 „
Wydano zatem rzeczywiście . . . . . 1,475.510 zł. 50 ct.

Rozłożony na istniejące w kraju 41.133.279 kilometrów dróg tej kategorii, koszt ten utrzymania wynosi 34 zł. 92 ct. od kilometra.

4. Zamknięcie rachunków powiatowych funduszy dróg gminnych za rok 1892 (Alegat 2.) wykazuje w 72 powiatach:

Dochody w łącznej kwocie	1,150.639 zł. 41 ct.
Wydatki	1,026.803 „ 77 $\frac{1}{2}$ „
Pozostałości kasowe	123.834 zł. 63 $\frac{1}{2}$ ct.

Obrót tych funduszy wykazuje i na rok 1892 wzrost, nawet większy od przecięcia z lat ubiegłych; mianowicie:

w rok 1888	Dochody	308.187 zł. 99 ct.	Wydatki	231.840 zł. 69 ct.
„ 1891	„	904.743 „ 08 „	„	821.844 „ 59 „
„ 1892	„	1,150.639 „ 41 „	„	1,026.803 „ 77 $\frac{1}{2}$ ct.

6. *Dojazdy kolejowe.* W ciągu roku 1893 ukończono 2 dojazdy w 2 powiatach. Budowano dalej 5 dojazdów w 2 powiatach. Zaprojektowano zaś 10 dojazdów w 6 powiatach. Do 6 dojazdów sporządzono operaty techniczne, natomiast budowa 2 dojazdów w 2 powiatach została na razie odroczonea.

Ogółem wybudowano dotąd w 74 powiatach 117 Dojazdów w łącznej długości 36 kil. 498 m.

H. *Inne ważniejsze sprawy.*

1. *Sprawa reformy ustawy drogowej* nie postąpiła naprzód w roku ubiegłym, a to głównie z powodu, że dotąd dopiero 20 Wydziałów powiatowych przedłożyło sprawozdania i opinie w myśl okólnika Wydziału krajowego, spowodowanego wnioskami stawianymi na poprzednich sesjach Sejmowych, dążących bądź do radykalnej, bądź też do częściowej tylko zmiany obecnie obowiązującej noweli drogowej z roku 1885.

Komisya wyraża życzenie, aby Wydział krajowy otrzymawszy brakujące dotąd sprawozdania, i na podstawie własnych w tej sprawie doświadczeń, przygotował zebrane materiały do najbliższej sesji sejmowej.

2. *Klasyfikacya dróg* spowodowana przepisami wydanymi przez Ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem handlu w celu ustanowienia trzech typów mostów drogowych i ewentualnością zastosowania tej zasady do dróg autonomicznych, została wdrożona zarządzeniem zbierania dat statystycznych, tak pod względem rozmiaru i wytrzymałości mostów, jakoteż co do frekwencyi i ciężarów transportów, aby na podstawie tych danych przygotować projekt odnośnej ustawy krajowej.

3. *Obniżenie kosztów utrzymania dróg krajowych.*

Cheąc cel ten osiągnąć bez szkody dla stanu tych dróg, należy działać w dwóch kierunkach, mianowicie przez użycie trwalszego materiału na pokład szutrowy i stopniowe zastąpienie drewnianych mostów murowanemi. Pierwszy zastosowano w ubiegłym roku na 4 drogach krajowych, drugi zaś przy 25 mostach i przepustach

Zdaniem komisji akcyza w pierwszym kierunku dałaby się rozwinąć na większą skalę, tylko przez uzyskanie znacznych opustów frachtu kolejowego przy transporcie materiałów kamiennych, którą to sprawę porucza się na innem miejscu niniejszego sprawozdania.

4. *Datki dobrowolne na budowę dróg krajowych.*

(Alegat 3) Zalegało z końcem 1892 r.	23.828 zł. 86 ¹ / ₂ ct.
Umorzono w ciągu 1893 r.	3.548 „ 54 „
Odpisano gminie Stojanów	51 „ 20 „
Pozostaje z końcem 1893 r.	20.228 zł. 32 ¹ / ₂ ct.

5. *Fundusz pro praeterito budowy dróg krajowych i powiatowych:* (Alegat 4).

Należytości czynne tych funduszków na 17. drogach w 12 powiatach wynoszą	105.541 zł. 15 ct.
Zapasy kasowe	20.729 „ 21 „
Razem	126.270 zł. 36 ct.
Należytości bierne	131.563 zł. 72 ct.
Okazuje się zatem niedobór	5.293 zł. 36 ct.

Z powodu prawdopodobnych dalszych odpisów, dalsze zwiększenie niedoboru jest nieuniknionem.

6. *Organizacya Oddziału techniczno-drogowego* jest przedmiotem osobnego sprawozdania Wydziału krajowego.

7. *Ubezpieczenie robotników od wypadków i na wypadek choroby* spowodowało wydatek 215 zł. 28 ct.

8. *Rewizya mył na drogach krajowych.*

Zniesiono 2 myta. Zaprowadzono 1. Rozdzielono 1. Przeniesiono 1.

9. *Rewizya mył prywatnych* spowodowała odnowienie kilku koncesyi i wdrożenie kilku dochodzeń.

10. *Kontrola nad poborem kopytkowego* stwierdziła staranniejsze utrzymanie dróg przez miasta uprawnione do poboru kopytkowego i ściślejsze niż przedtem zastosowanie się do preliminarzy, zatwierdzonych przez Wydział krajowy.

11. *Obsadzenie dróg drzewami.* Sprawozdanie Wydziałów powiatowych o dotychczasowych rezultatach zabiegów w tej mierze poczynionych, wykazują rezultat dobry w 12 powiatach, mierny w 9, mały w 11, wcale żaden w 3. Reszta powiatów sprawozdań nie przedłożyła. Komisya sądzi, iż należy zasadniczo zmienić obecnie obowiązujące przepisy co do drzew przydrożnych, zaprowadzając w drodze ustawodawczej postanowienia wkładające na Zwierzchności gminne bezwzględna odpowiedzialność za uszkodzenie i zaniedbywanie drzew przydrożnych

Dotąd bowiem takowe nie tylko są pozbawione opieki władz lokalnych, ale często bywają złośliwie uszkodzane przez niechętną ludność wiejską, którą należy dopiero przyzwyczaić do widoku drzew bodaj lasowych przy drogach, które później będzie można stopniowo zastąpić drzewami owocowymi, zapewniającymi nie tylko pokrycie kosztów sadzenia, utrzymania, ale znaczne zyski z owoców.

12. *Sprawy drogowe wytaczane przed Trybunał Administracyjny* znalazły następujące załatwienie — (mniej korzystne aniżeli w latach poprzednich):

2	sprawy	Trybunał	odrzucał	bez	rozprawy,
2	"	"	odrzucał	całkowicie	po przeprowadzeniu rozprawy,
1	"	"	"	częściowo	" " "
4	"	"	rozstrzygnął	na niekorzyść	Wydziału krajowego.

13. *Spór kompetencyjny* między Wydziałem powiatowym a Sądem powiatowym w Brodach, przedłożony *Trybunałowi Państwowemu*, został rozstrzygnięty na korzyść Wydziału Rady powiatowej Brodzkiej.

14. *Subwencya państwowa na budowę dróg i mostów niezarządnych* (Alegat 5). Z ogólnej na ten cel przyznanej kwoty . . . . . 779.653 zł. — ct.

a) asygnowano w r. 1892 . . . . . 101.500 " — "

na budowę 2 mostów i 4 dróg wykonaną przez Organa rządowe.

b) Radom powiatowym asygnowano na 4 drogi i sieć dróg w okręgu fortecy w Przemyśle kwotę . . . . . 71.000 " — "

15. *C. k. Dyrekcya poczt i telegrafów* uwiadomiła Wydział krajowy o utworzeniu w ciągu r. 1894, 25 urzędów pocztowych.

16. *Udział w Wystawie krajowej*. W celu przedstawienia obecnego stanu środków komunikacji w okresie autonomicznym, Wydział krajowy obesłał powszechną Wystawę krajową mapami, tablicami modelami mostów, wykazami statystycznymi, okazami materyałów i projektami budowy dróg. Koszta urządzenia wynosiły 1.095 zł. 29 ct. Wystawa doznała nader przychyłnej oceny ze strony znawców, i tylko z powodu, że uważaną była jak hors concours nie otrzymała jako całość nagrody, które jednak zostały przyznane za pojedyncze okazy wystawowe.

17. Czynności Banku krajowego i sprawy kolejowe są przedmiotem oddzielnych sprawozdań Departamentu IV.

18. Czynności Departamentu IV. tak w dziale administracyjnym, jakoteż w obu Oddziałach technicznych wzrastają rokrocznie w miarę rozwoju spraw komunikacji krajowych, a z wszelkiem uznaniem komisya podnieść może, iż bywają one załatwiane w sposób odpowiadający dobrej opinii jaką sobie tenże od szeregu lat wyrobił. O tej dodatniej dążności świadczy między innymi zaprowadzenie księgi spraw nagłych i pilnych, ułatwiającej ewidencję szybkiego załatwienia tych spraw, które z natury rzeczy są w tym Departamencie częstsze i bardziej wymagające prędkiego załatwienia, aniżeli w innych dykasteryach krajowych.

Na podstawie powyższych wywodów, komisya wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności Departamentu IV. Sejm przyjmuje do wiadomości.

We Lwowie dnia 17. stycznia 1894.

Przewodniczący
J. Męciński.

Sprawozdawca
Sala.

Faint, illegible text covering the page, possibly bleed-through from the reverse side.